

Nimimerkki Rantakoivu

Muistikuvia niiltä ajoilta

Keskellä kirkonkylää on talo, jota sanotaan Kievariksi. Vanhastaan se on ollut paikka, josta on voinut ennalta varoittamatta mennä kysymään yösijaa ja ruokaakin. Se on se paikka, missä ensimmäiseksi tapaamme kyläläisiä, varmaan myös väkeä muilta kyliltä, mutta vielä en tunne ketään. Meidän perhettä on tultu toivottamaan tervetulleeksi Pyhännälle. Onhan meitä: Mies, joka opiskelustipendinsä vastineeksi on luvannut ottaa vastaan minkä tahansa tehtävän, jonka Oulun hiippakunnan tuomiokapituli hänelle osoittaa, ja se tehtävä on nyt sitten tämä: toimiminen Pyhännän seurakunnan paimenena vähintään kahden vuoden ajan. Sitten on lapsi, alle vuoden ikäinen tyttö, ja vielä minä, vastikään äänioikeusiän saavuttanut, Helsingin Opettajakorkeakoulusta kaksikymmenvuotiaana opettajaksi valmistunut elämän harjoittelija. Vaikka olen ollut lapsuudesta saakka tavalla tai toisella mukana seurakunnan riennoissa, ei minulla ole pienintäkään kokemusta eikä ehkä edes näkemystä siitä, miten ollaan papin vaimo tai pappilan emäntä. Meitä nyt siis ollaan vastaanottamassa. Sillan rakentajana toimii Kauko Nuutinen, joka jonkin aikaa on vastannut tästä seurakunnasta mutta jonka asuinpaikka on jo naapuripitäjässä Kestilän pappilassa. Veisataan, katsellaan toinen toistaan, rupertellaan, ja Kauko evästä seurakuntalaisia käymään ahkerasti pappilassa. Pappilan pihapolun ei saa antaa ruohottua – ja ”mikään ei ole sen mukavampaa kuin että pappilaan mennessä ottaa vaikka läskikimpaleen kainaloon viemisiksi”. Tässä kohtaa melkein putoan tuoilta: Mitä ihmettä! Pitäisikö meille tuoda ruokaa? Onneksi paikalla olijat ottavat sen vitsinä, koska tuntevat Kaukon huumorin. Meidät on nyt sitten esitelty. Luulen, että minua koko tilaisuus enimmäkseen ujustutti. Myös hiukan huvitti. En muista siitä tilaisuudesta ketään seurakuntalaista, vaikka varmasti tulin myöhemmin tapaamaan useimmat heistä. Kun nyt ajattelen itseäni kaksikymmentäyksivuotiaana nuorena äitinä ja vastavalmistuneena opettajana, tajuan, että olen osakseni langenneeseen tehtävään nähden täysi raakile.

Jo tulokesänämme kirkonkylän kaksiopeettajaiseen kouluun ollaan perustamassa kolmatta opettajan virkaa. Minulta käydään tiedustelemassa, olisinko halukas ottamaan sen vastaan. Kun mies sanoo, että voin itse päättää asian (mikä muuten

ei meidän perheessä ollut mikään itsestäänselvyys), niin harkitsen pitkään: Teenkö nyt oikein, jos en jää kotiin hoitamaan lastani? Kuitenkin päädyn siihen ajatukseen, että hankittu pätevyys olisi otettava käyttöön, ja haen kuin haenkin paikkaa. Alussa se on väliaikainen. Muistan, että tunsin tarvetta hakemuksessani selvittää sitä, miksi Opettajakorkeakoulusta saamani liikuntanumerot olivat niin huonot: Nehän olin saanut siksi, että juuri toisen vuosikurssin aikana olin odottanut esikoistani enkä sen vuoksi ollut voinut osallistua kaikkiin urheilu- ja voimistelukoitoiksiin. Silloisella voimistelunopettajalla oli tapana ”rangaista” raskaana olevia opiskelijoita. - Minut siis hyväksyttiin, ja sain aloittaa yhdistetyn ensimmäisen ja toisen luokan opettajana. Työtoverini olivat jo pitkään Pyhännällä asuneet Aune ja Uolevi Ylä-Jussila, vallan mainio pariskunta. Mahtoi heillekin olla jännittävää saada tiimiinsä oikea untuvikko. Niiltä ajoilta nousee mieleen paljon muistoja, lasten nimiä ja kasvoja, pieniä sattumuksia, joitakin surullisiakin kuten se, että yksi oppilaani, vilkas Eero-poika, jäi keskellä kylää auton alle ja kuoli. Se oli koko kylän yhteinen suru. Silloin muistan miettineeni sitäkin, onko opettajan välttämätöntä panna hautajaisiin musta mekko. Panin vihreän.

Väinö, missä on Väinö?

On hyvä puolukkasyksy, eikä koululta ole pitkä matka metsään. Koko luokka on päässyt kippoineen ja kuppeineen keräämään marjoja koulun keittolaa varten. En tiedä, onko se mitenkään ”virallista”, mutta näin on tapana ja siksi siihen ei lupia tarvita.

Mutta minne Väinö hävisi? Opettajana minun olisi nähtävä kaikki lapset koko ajan enkä saisi hetkeksikään pysähtyä tutkimaan vaikkapa herkullisen näköistä sientä tai silittelemään silkinpehmeää sammalta kiven kyljessä. ”Lapset, nyt älkää liikkuko tästä minnekään ennen kuin Väinö on tullut takaisin,” sanon ja lähden tunkeutumaan näreikön läpi. Monta tuskaista ajatusta ehtii kulkea mieleni läpi ennen kuin näen suuren kiven takaa pilkottavan punaisen myssyn. Siellä pieni Väinö seisoo neuvottoman näköisenä, taitaa olla jo muutama kyynelkin vierähtänyt poskelle, mutta kun opettaja ilmestyy näköpiiriin, apeus kaikkoaa kasvoilta. ”Tulehan tänne toisten luo, ollaan kaikki yhdessä ja kerätään niin paljon marjoja kuin vain niitä löytyy. Älä enää jää toisista, ethän?” Väinö nyökkää ja tarttuu opettajaa kädestä. Pian ollaan muiden luona. Nälkä alkaa kurnia suolissa, joten on parasta suunnata koulua kohti. Sinne päästyä puolukat kaadetaan yhteen saaviin, roskat

noukitaan pois, ja talon tavan mukaan johtajaopettajan tehtävänä on ”jalostaa” marjat soseeksi vanhassa pulsaattoripesukoneessa. Huuppaa, sillä nimellä sitä sosetta kutsutaan, ja sitä sitten nautitaan pitkin talvea eri muodoissa. Muistaako silloin enää kukaan metsässä rämpimistä, tuskin, mutta opettaja ei unohda Väinön ”katoamista” koskaan.

Koska itse pidin kovasti laulamisesta ja soittamisesta, opetin lapsille paljon virsiä. Joskus vieläkin mietin, onko heille jäänyt niistä joitakin mieleen. Nykyään saattaisi joutua jo tilille, jos opettaisi kahdeksanvuotiaille pitkän virren ”Rakkauden, armon lähde Jeesus omi pohjaton” – tai ”Valo syttyi, Jeesus syntyi, enkeli sen tiedon toi”, taisi vielä olla niin, että sanatkin opeteltiin ulkoa. (Edelleen olen sitä mieltä, että jos ulkoa opetteleminen hylätään kokonaan, tehdään lapsille karhunpalvelus.) Jo hyvin varhaisessa vaiheessa alettiin myös kirjoittaa vapaasti omia ajatuksia. Sieltäkin on oikein hauskoja muistoja. Muun muassa eräs Martti kertoi, miten heille oli syntynyt vasikka ja sen nimeksi oli pantu Tupnikki, mikä tietenkin tuli sanasta Sputnik, sehän oli silloin pääpuheenaihe. Eero taas päästi kynän avulla mielikuvituksensa valloilleen ja loikki puhelinpylvästä toiseen ja katolta katolle.

Joulujuhla oli koko kylän yhteinen tapahtuma, ainakin minä muistan sen jonkinlaisena iloisena väentungoksena. Ohjelmaa oli varmaankin paljon, ja ainakin sen muistan, miten ompelin oman luokkani tytöille valkeat hameet sideharsosta, ja keijuleikin säestysmusiikkina oli harmonilla soittamani Autuaiden sielujen karkelo Christoph Willibald von Gluckin oopperasta Orpheus ja Eurydike, sen nuotit kun sattuivat olemaan minun harjoitusvihkossani. Voi sitä antaumusta! Myös opetin Tuula Turuselle virren Kas, yöllä paimenille, ja sen hän lauloi ihanan puhtaalla äänellään, jälleen harmonin säestyksellä. Juhlan kohokohta oli - totta kai - johtajaopettajan puhe, ja jos oikein muistan, nautittiin vielä kahvit juhlan päätteeksi. (On tosiaan aiheellista mainita tuo jos-alkuinen varaus, sillä joskus muistot saattavat värittyä tai sekoittua muualla tapahtuneisiin.)

Myös ja ennen kaikkea juuri miehelle Pyhännälle muuttaminen merkitsi opettelua uuteen joskin opiskelun kautta valmisteltuun työhön. Seurakunnan paimenen velvollisuuksiin kuuluu suureksi osaksi sellaisia tehtäviä, joita ei etukäteen voi opiskella missään. Muistan lohduttomasti itkevän naisen, joka tuli pappilaan kertomaan miehensä

kuolleen oman käden kautta. Ensimmäisen hautaan siunaamisen tuore pappi joutui nyt suorittamaan itsemurhan tehneelle. Ensimmäinen avioliittoon vihkiminen tapahtui morsiusparin kotitalossa, jonka kamarissa odotti vauva, joka kastettiin heti vanhempinsa vihkimisen jälkeen. Samaan kotiin tuli kohta suuri suru, kun vauva menehtyi aasialaisen seurauksiin.

Todellakin, heti ensimmäisenä talvena 1957-58 raivosi influenssaepidemia, jota kutsuttiin aasialaiseksi. Kyllä se koettiin meidänkin kodissamme. Taisimme kuitenkin selvitä ilman jälkitauteja. Kyläapteekkia hoiti kanttorin vaimo Elli Lehtinen, ja hänellä kyllä riitti niinä aikoina asiakkaita. Minkäänlaista muistikuvaa minulla ei ole siitä, missä olisi ollut lähin lääkäri, ehkä Pulkkilassa. Kylässä oli kuitenkin taitava terveystisärisä sekä kättilö, joilla tuskin oli työn puutetta.

Meillä ei aluksi ollut omaa autoa, ja siihen aikaan, vaikka olisi ollut rahaakin, mitä meillä ei ollut, ei autoa voinut mennä ostamaan tuosta vain, ei ainakaan länsiautoa. Mitä kautta meille sitten saatiin Volkswagen, en oikein tiedä, mutta käsittääkseni asiaan vaikutti joku eteläsuomalainen merenkulkija, joka oli ensin omiin nimiinsä saanut moisen halutun kulkupelin. Vieläkin ihmettelen, miten siitä kaikesta selvittiin ilman minkäänlaisia kolhuja. Talvirenkaita ei kai ollut olemassakaan, ja talvikelillä lähdettiin ajamaan miehen vanhempien luokse Rovaniemelle. Matkaan kuului uskaliaita ohituksia ja muuta sellaista, josta selvittiin varmaan vain varjeluksen voimasta. Minäkin taisin mieliä päästä opettelemaan ajamista, mutta kyllä se tyssäsi alkuunsa, kun ”opettaja” karjaisi: Jarruta! ja minä painoin jarrun pohjaan, jolloin esikoinen putosi takapenkiltä ja sai huuleensa haavan. Auto vaikutti sen, että pääsimme helpommin mukaan seurakunnan tilaisuuksiin, joita pidettiin kaukaisemmilla kylillä. Yhdellä pyhäkoulukäynnillä sain nähdä, miten perheen lapset ruokailun jälkeen pistivät kukin oman nimikkopuukkonsa hirsiseinään. Se jäi mieleen todella eksoottisena tapana. Kerran taas lumipyry sai aikaan sen, että seurojen aikana auto peittyi lumeen ja myös maantieltä johtava tie oli täysin ummessa. Minä odotin silloin toista lastamme aivan viimeisilläni. Istuin auton takapenkillä esikoisen kanssa, kun seuratalosta tulleet miehet melkein kantamalla siirsivät autoa eteenpäin – ja pyry sen kuin yltyi. Esikoinen ehdotti: Laula äiti Arkihuolesi kaikki heitä! – Olisiko voinut paremmin valita!

Kanttorimme Urho Lehtinen oli tullut eläkeikään ja aikoi muuttaa pois paikkakunnalta. Kun kanttorila oli jäämässä tyhjäksi, kanttorin tehtäviä saapui hoitamaan Afrikassa työskennellyt Pauli Pennanen perheineen. Pennasilla oli kaksi lasta, joista tuli meidän esikoisellemme mitä rakkaimmat leikkitoverit, samoin kuin lasten äidistä Ainosta minulle hyvä ystävä. Isä Pauli oli hyvin menevä mies, käytti muistaakseni maansiirtokoneita arkisin ja viikonlopuiksi saapui säästämään seurakunnan virrenveisuuta.

Kirkkohallitus oli varmaankin jo ennen meidän perheemme asettumista Pyhännän pappilaan päättänyt, että pappilassa tehtäisiin kesällä 1958 täysremontti. Sitä suunnittelemaan saapui virkansa puolesta rovasti Ahti Auranen. Hänellä tuntuikin olevan monenlaisia ideoita, joista sitten oli valittava ne tarpeellisimmat. Yksi ajatus oli, että iso sali jaettaisiin kahtia nahkaisella paljeovella. Kun kunnan rakennusmestari, jolle tuo remontti myös merkitsi työtehtäviä, kuuli siitä, hän ilmaisi kantansa suorasukaiseen tapaansa: Tehkää vaikka kissannahkaovi! Siihen se paljeovi unohtui. Mutta remonttia ei unohdettu. Pappila sijaitsi Pyhäsentjärven rannalla, ja kun aivan vedenrajassa oli pieni saunarakennus, päätettiin, että remontin ajaksi perheemme asettuisi asumaan saunaan ja huonekalut varastoitaisiin aittarakennukseen. Ahdasta oli, mutta kun oli kesä, niin voitiin oleskella paljon ulkona. Muuripadan kansi toimi keittiön työpöytänä ja pienen pukuhuoneen lattialla oli Luxor Ambassadeur-radiomme, josta kuuntelin paljon musiikkia. Minulle aivan varhaisesta lapsuudesta musiikki oli merkinnyt paljon, ja monet kuunteluhetket ovat jääneet pysyvästi mieleeni. Eräs sellainen on antanut aiheen seuraavaan runoon, jonka olen julkaissut ensimmäisessä runokokoelmassani Verhot avataan vain puoliksi:

Tiskiharja seisahtaa, putoaa pöydälle,
vesi haalenee, vaahto hajoaa:
Radiosta Beethoven, Coriolanus – koko elämä, koko elämä,
mennyt ja tuleva, pauhaa ylös, liukuu alas,
ylös ja alas! Nytkö jo? Nytkö jo hänen on nähtävä kaikki,
surtava, riemuittava koko elämä? Koko elämä?
Kaksikymmentä vuotta takana. Nyt: kuin
kaikki pakkautuisi tähän,
tiskivadin ääreen, pienen keittiön nurkkaan:
Sävelet pauhaavat ylös, liukuvat alas.

Koko elämä tässä, koko elämä nyt!

Avaa ikkunan, kuivaa kyyneleet.

Peippo livertää pihakoivussa.

Koko elämä tässä, nyt.

Toisenkin hyvin voimakkaan musiikkielämyksen koin, kun radio lähetti syksyn ensimmäisen sinfoniakonsertin. Ohjelmassa oli muun muassa Mendelssohnin Viulukonsertto e-molli ja sitä soittamassa Isaac Stern, maailmankuulu viulutaiteilija. En minä siihen mennessä ollut kovin usein kuunnellut klassista musiikkia, mutta tuo teos iski syväälle sydämeen. Makasin siinä saunan pukuhuoneen lattialla radion vieressä ja tunsin kuin olisin siirtynyt aivan toiseen olevaisuuteen soiton siivin. Sitäkään en unohda koskaan!

Olin perustanut pienen kasvimaan, jota oli mukava vaalia ja seuraila taimien kasvua. Siemenhinnaston kuvien sekä lapsuuskodista saatujen kokemusten perusteella olin tilannut siemeniä osaamatta ottaa huomioon maaperää tai ilmastoa. Siksi jotkin siemenet eivät itäneet lainkaan tai toiset lajit jäivät kitukasvuisiksi, Varmaankin parhaiten kukoistivat ruukuissa kasvaneet begoniat ja gloxiniat, jotka kuitenkin menehtyivät, kun jo syyskuun alkupuolella ankara yöpakkaneen yllätti. Tämä kaikki koitui opiksi kokemattomalle perheenäidille.

Asuttuamme saunassa syyskuun loppupuolelle asti saimme vihdoinkin muuttaa täysin uudistettuun pappilaan. Moni asia oli kääntynyt aivan uuteen suuntaan: Keittiö oli nyt päinvastaisessa nurkassa kuin ennen, sisäänkäynti oli kirkkotien eikä pihan puolella, ja talon toiseen pätyyn oli tehty lisärakennus, jossa sijaitsivat kanslia sekä sauna. Pitäjällä oli kuuleman mukaan liikkunut hurjakin huhuja, jopa, että vessojakin olisi nyt kaksikymmentä, mutta siitä luvusta oli sentään nolla otettava pois. Kaksi tarkoitti sitä, että myös pappilassa asioivilla oli mahdollisuus päästä keventämään oloansa ilman että tarvitsi kävellä talon toiseen päähän. Oli ihanaa päästä valoisiin ja siisteihin tiloihin. Pidettiin myös ”avointen ovien päivä”, jona kaikki halukkaat pääsivät kurkistelemaan remontin tuloksia.

Koska kävin töissä, oli meille löydettävä kotiapua. Siihen aikaan ei ollut mikään ongelma löytää koulunsa päättäneitä tyttöä, jolla olisi myös kokemusta lapsenhoidosta. Pitäjässä oli paljon suurperheitä, mutta paikkakunnalta oli vaikea saada

ansiotyötä heti kansakoulusta päästyä. Ensimmäinen apulaisemme oli Eeva Marjatta, monen lapsen isosisko. Marjataksi häntä kutsuttiin. Luulen, että itse olin vielä kovin taitamaton kotitöissä, vaikka lapsuuskodissani olinkin esikoisena saanut melkoisesti harjoitusta moniin askareisiin. Kuten silloin oli tavallista, nuori tyttö lähti kotiapulaisvuotensa jälkeen opiskelemaan, ja niin kävi tässäkin tapauksessa. Tämä reipas Marjatta lähti, ja seuraavana vuonna oli vuorossa lida Marjatta, jälleen Marjataksi kutsuttu, ja kolmas vuosi toi kolmannen Marjatan, Aune Marjatan. Hänen meillä ollessaan syntyi myös toinen lapsemme keskellä talvea. Tuolloin äitiysloma kesti vain kaksi kuukautta, joista ensimmäinen oli määrä pitää ennen lapsen syntymää. Kun lapsi sattui viivyttelemään, synnytyksen jälkeistä lomaa saattoikin olla jäljellä järkyttävän vähän. Silloin opettaja piti koulua rinnat vuotaen, mikä ei ollut ensinkään mukavaa. Kutsuin sitten omat oppilaani käymään meillä, että he saisivat nähdä sen käärön, jonka vuoksi opettaja oli heidät kahdeksi kuukaudeksi "hylännyt". Kun vauva oli melko tumma ja mustahiuksinen, eräs poika parahti: Sehän on neekeri! Siinä olisi tietenkin ollut hyvä tilaisuus ottaa puheeksi rotuennakkoluulot, mutta se jäi sikseen.

Mitä vanhemmaksi itse olen tullut, sen selvemmin olen ymmärtänyt, miten hirveän nuori ja monista tärkeistäkin asioista tietämätön olin noina perhe- ja pappilaelämän alkuvuosina. Voin ajatella, että silloin olin koko ajan tiedollisesti saamapuolella. Sain myös oppia tuntemaan lukemattomia hyviä ihmisiä, jotka eivät masentaneet minua, vaikka monta kertaa olisivat minua paremmin tienneet, miten asiat olisi pitänyt tehdä oikein.

Kun "vauvamme" oli puolen vuoden ikäinen, oli edessämme muutto. Mieheni oli hakenut siirtoa Mikkelin hiippakuntaan, mikä ainakin osittain johtui siitä, että minun vanhempani asuivat Imatralla ja olisivat mielellään nähneet useammin lapsenlapsiaan. Myös minun teki mieleni siihen maisemaan, jossa olin kasvanut varhaislapsuudesta saakka. Pyhännän vuosina en välttynyt kaipaamasta kumpuilevaa maastoa ja – omenapuita! Niin pakattiin omaisuus ja jätettiin hyvästit ensimmäiselle seurakunnallemme ja pappilallemme. Muistan, että minulle uskottiin tehtäväksi valita virret lähtiäistilaisuuteemme. Yksi niistä oli silloisen virsikirjan numero 333, Mitä silloin multa puuttuis, kun Herra huolen kantaa. Sen aikana minut valtasi tunne siitä, kuin olisimme tehneet väärin jättäessämme tämän seudun ja seurakunnan, nämä hyvät ihmiset. Vieläkin, kun sen virren kuulen missä tahansa, muistan sen tunteen enkä voi estää kyyneleitä nousemasta silmiini.

Kiitos, Pyhätä ja pyhätäläiset, monista rikkaista muistoista!